

**Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden**

Secretariaat:
Postbus 40184
8004 DD ZWOLLE
telefoon: 038-4572401
telefax: 038-4572399
mh.mudde@mindef.nl

VERSLAG

Zesendertigste vergadering Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden van 15 november 2010

Aanwezig:

Dhr. P. Adema (voorzitter)	Gedeputeerde Provincie Fryslân (vanaf punt 2)
Dhr. A.L. Bennen	Gemeente Leeuwarden
Mevr. A. Boersma	Omwonenden Tytsjerksteradiel
Mevr. G. Van Delft-Jaasma	Burgemeester Gemeente Menaldumadeel
LtKol mr. H. Faber	Commando Luchtstrijdkrachten, Bureau Geluidhinder Zonering en Rapportering
Kol J.D. Luyt	Commandant Vliegbasis Leeuwarden
Dhr. J.S Keizer	Wethouder Gemeente Leeuwarderadeel
Maj G. E. Van der Meijden	Vliegbasis Leeuwarden Hoofd Luchtverkeersbeveiliging
Dhr. drs. M.H. Mudde (secretaris)	Dienst Vastgoed Defensie Directie Noord
Maj K. F. Beek-Regnery	Vliegbasis Leeuwarden Hoofd Sectie Communicatie
Mevr. H. Rijpstra	Wethouder Tytsjerksteradiel
Mevr. S. Tigchelaar-Pelser	Omwonenden Menaldumadeel (tot punt 2)
Dhr. S. Slotegraaf	Provincie Fryslân
Dhr. K.D. Stormer	Omwonenden Leeuwarden
Dhr. G. Verf	Omwonenden Menaldumadeel (vanaf punt 2)

4 belangstellenden

Afwezig:

Mevr. S. Van Lieshout (Milieuplatform Leeuwarden)	-	wordt niet vervangen
Dhr. G.F.J. Veldman (Omwonenden Leeuwarderadeel)	-	wordt niet vervangen
Mevr. L.I.Diks (wethouder gemeente Leeuwarden)	-	wordt vervangen door dhr. Bennen
Dhr. T. Liebrechts (VROM-Inspectie)	-	wordt niet vervangen

1. Opening:

De waarnemend voorzitter **mevrouw van Delft** opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom.

2. Mededelingen:

De secretaris doet mededeling van de berichten van verhindering. Voorts memoreert hij dat Kolonel Luyt als commandant vliegbasis Leeuwarden Kolonel den Drijver is opgevolgd en vandaag voor het eerst deelneemt aan een vergadering van de commissie. **Dhr. Luyt** stelt zich hierop kort voor aan de commissie.

De agenda en alle overige vergaderstukken zijn toegezonden met brief van 20 oktober 2010.

Uitgereikt zijn de volgende stukken:

- Brief Commandant Luchtstrijdkrachten van 15 oktober 2010 betreffende correctie op rapportage geluidbelasting Luchtvaartwet vliegbasis Leeuwarden 2008 (*bijgevoegd als nr. LW/10.37/3 bij dit verslag*).
- Rapportage Geluidbelasting Luchtvaartwet, vliegbasis Leeuwarden 2009 (met aanbiedingsbrief Commandant Luchtstrijdkrachten van 18 oktober 2010 (*bijgevoegd als nr. LW/10.37/4 bij dit verslag*)).
- Gecorrigeerde klachtenoverzicht september 2010 (*bijgevoegd als nr. LW/10.37/5 bij dit verslag*).

Deze stukken zullen worden geagendeerd voor de volgende vergadering.

3. **Suggesties voor te bespreken onderwerpen.**

Dhr. Verf wijst erop dat Minister Hillen vanochtend een bezoek gebracht heeft aan de vliegbasis Leeuwarden en vraagt naar de achtergronden en resultaten van dat bezoek. **Dhr. Luyt** zal hierover iets zeggen bij agendapunt 12.

4. **Inventarisatie gesprekspunten publiek.**

De voorzitter vraagt of er op de publieke tribune personen zijn die bij een van de agendapunten het woord wensen te voeren. **Mevr. Tigchelaar** uit Marssum meldt dat zij het woord wenst te voeren bij punt 9.1 van het verslag en bij de behandeling van de klachten over de maand juni (agendapunt 9.1).

5. **Verslag vorige vergadering.**

Het verslag van de op 19 april 2010 gehouden vijfendertigste vergadering van de commissie (toegezonden als nr. LW/10.36/1) wordt ongewijzigd vastgesteld.

Naar aanleiding van het verslag wordt het volgende opgemerkt:

* Blz. 2, ag.pt. 5, 8^e regel : **Dhr. Keizer** brengt naar voren dat hij de in de "Noot secretaris" genoemde briefwisseling met de gemeente Leeuwarden niet heeft aangetroffen bij de stukken. **De secretaris** zal de stukken nazenden. Besloten wordt het verslag ongewijzigd vast te stellen.

(Noot secretaris: Na afloop van de vergadering is gebleken dat met de genoemde correspondentie bedoeld werd de briefwisseling tussen de gemeente Leeuwarderadeel en de Dienst Vastgoed Defensie (toegezonden als nr. LW/10.36/3en geagendeerd als nr. 7.1 voor deze vergadering).

* Blz. 3, ag.pt. 8, laatste regel: **Dhr. Keizer** vraagt of de voorzitter inmiddels meer inzicht heeft in de omvang van de afgeleide werkgelegenheid van de vliegbasis. Leeuwarden. **De voorzitter** antwoordt dat VNO/NCW hierover cijfers heeft toegeleverd. Hij zal die door laten sturen aan de commissie.

* Blz. 4, ag.pt. 8, 27^e regel: **Dhr. Verf** vraagt in welk opzicht de taakopdrachten van de vliegbases Volkel en Leeuwarden verschillen. **Dhr. Faber** antwoordt dat de vliegbasis Volkel 3 in plaats van 2 squadrons heeft. De vliegbasis Leeuwarden heeft als bijzondere taken de SAR en enkele internationale oefeningen. Zijns inziens is een vergelijking tussen de geluidbelasting door beide bases niet zinvol, aangezien ook de hoeveelheid en spreiding van de bebouwing in de omgeving verschilt.

* Blz 4, ag.pt. 9.1, 2^e regel: **Mevr. Boersma** komt terug op de door haar ingediende klacht uit maart 2009. Zij geeft aan dat zijn wel is teruggebeld, maar dat de beantwoording ongeloofwaardig was. Er zou volgens de richtlijnen op voldoende hoogte gevlogen zijn, terwijl zij zeker weet dat dat niet het geval was. Zij vreest dat ook in andere gevallen de beantwoording onjuist is. **Mevr. Beek** antwoordt dat zij deze klacht heeft uitgezocht. Uit de rapportage van de verkeersleiding blijkt dat het betreffende vliegtuig niet te laag is binnengekomen. **Dhr. Verf** vraagt of dat nog na te gaan is op basis van de radarregistratie. **Dhr. van der Meijden** antwoordt dat dat gekund zou hebben, indien daar direct naar gekeken zou zijn. De radarbeelden worden slechts enkele dagen bewaard. **Dhr. Luyt** merkt op dat het ook in het belang van de Luchtmacht zelf is om in voorkomend geval na te kunnen gaan wat er precies is gebeurd. Indien een klacht daar aanleiding voor geeft wordt in de tapes gekeken. Dat kan een keer fout gaan, zoals in dit geval. Maar over het algemeen zijn de middelen voldoende.

* Blz. 4, ag.pt. 9.1 27^e regel: **Mevr. Tigchelaar** wijst er op dat door dhr. van Meijden is gesteld dat destijds de uitkomst van een onderzoek van een werkgroep van de COVM was dat het slechts mogelijk was een beperkt aantal vliegbewegingen te verleggen ter ontlasting van Dronrijp. Zij heeft echter de indruk dat de laatste tijd toch hoofdzakelijk volgens die alternatieve route wordt gevlogen, waardoor de belasting van Dronrijp is verminderd. **Dhr. van der Meijden** antwoordt dat er inderdaad een aantal vliegbewegingen is verlegd, maar het verschil is vooral dat er minder op zicht wordt gevlogen, waardoor een hogere uitklimroute kan worden gevolgd. **Dhr. Stormer** vraagt of dat betekent dat er meer met naverbrander wordt gevlogen, waardoor de belasting van Westeinde is toegenomen. Hij vraagt of het juist is dat men de een ter wille is ten koste van de ander. **Dhr. Verf** merkt op dat men niet meer met afterburner is gaan vliegen om Dronrijp te ontlasten. **Dhr. van der Meijden** bevestigt dat. Er is een grotere behoefte om met afterburner te vliegen. Daardoor kan er meer ten zuiden van Dronrijp worden gevlogen.

6. **Lijst van aandachts- en actiepunten**

De voorzitter stelt de aandachts- en actiepunten aan de orde (toegezonden als (nr. LW/10.35/2 , voor zover deze niet zijn afgedaan c.q. zijn geagendeerd zijn voor deze vergadering:

* **Punt 4: Inzet tankvliegtuigen**

Dhr. Luyt merkt op dat de aangekochte 3^e DC10 feitelijk geen tankvliegtuig is, maar is aangekocht vanuit een behoefte om minder luchttransport in te huren. In de commissie is wellicht de indruk

gewekt, dat de DC10 meer ingezet zou kunnen worden om bij oefeningen de F16's meer in de lucht te laten tanken, waardoor het aantal starts en landingen lager zou kunnen zijn. De praktijk zal echter zijn dat daar weinig in zal wijzigen. **Dhr. Verf** reageert hier teleurgesteld op. Hij stelt dat de hoop is gewekt, dat het bijtanken in de lucht bijvoorbeeld bij speciale oefeningen de overlast in de omgeving zou kunnen verminderen. Hij vraagt om toch te kijken of de tanker bij piekmomenten ingezet zouden kunnen worden. **Dhr. Luyt** antwoordt dat de tanker op jaarbasis zeker invloed zal hebben op het aantal geplande starts en landingen. Maar hij voegt eraan toe dat tijdens de piekmomenten (Frisian Flag en FWIT) dat effect beperkt zal zijn, omdat er dan juist behoefte is in om met grotere formaties te starten en landen.

* Punt 5: Voorlichtingsbrochure vliegbasis Leeuwarden

Mevr. Beek deelt mede dat deze brochure eind van het jaar zal worden verspreid.

* Punt 7a: Simulator vergelijking F16 en F35

Dhr. Faber zet uiteen dat gewacht wordt met het opstellen van een simulator tot de resultaten van de validatie van de geluidgegevens van de F35 door het RIVM bekend zijn. Hij stelt voor om daarna eerst een demonstratie in een COVM-vergadering te houden. **De voorzitter** vindt het een goed idee om dit een keer te doen voorafgaand aan een vergadering.

* Punt 7b: Informatie over grondgebonden geluid F-35

Dhr. Faber herhaalt dat er op dit moment nog niets te zeggen valt over het grondgebonden geluid van de F35. Dit is volledig afhankelijk van het nog te ontwikkelen onderhoudsconcept, de lokatie waarop het onderhoud zal plaatsvinden en het aantal vliegtuigen dat zal worden aangekocht/gestationeerd.

* Punt 9: Functioneren commissie

Dhr. Verf wijst er op dat de op de site van de provincie Fryslân geplaatste COVM-stukken niet goed via Google benaderbaar zijn. **Dhr. Slotegraaf** zal binnen de provincie nagaan op welke wijze de toegankelijkheid van de gegevens verbeterd kan worden.

Vastgesteld wordt dat de vervroegde verzending van de vergaderstukken als nadeel heeft dat diverse belangrijke stukken, die pas enkele weken voor de vergadering worden aangeboden aan de secretaris, niet meer geagendeerd kunnen worden. Enkele leden van de commissie merken op dat vroege toezending ook weinig zin heeft aangezien deze toch pas enkele dagen voor de vergadering worden gelezen. Besloten wordt voortaan de stukken twee weken voor de vergadering te verzenden.

7. Ingekomen/opgevraagde/verzonden stukken.

7.1 Brief Commando Dienstencentra Ministerie van Defensie aan College van Burgemeester en Wethouders van Leeuwarderadeel van 30 maart 2010 betreffende luchthavenbesluit vliegbasis Leeuwarden (*toegezonden als nr. LW/10.36/3*)

De secretaris meldt dat hij navraag gedaan heeft binnen het Ministerie van Defensie. Het luchthavenbesluit van de vliegbasis is in concept gereed. Het streven is om het toegezegde overleg met de betrokken gemeenten en de provincie in januari/februari 2011 te voeren. **Dhr. Verf** merkt op dat dit een aanzienlijke vertraging is ten opzichte van de eerder door dhr. van den Biggelaar in de COVM-vergadering aangegeven tijdsplanning. Hij vraagt of het mogelijk is om vooruitlopend op de inwerkingtreding de nieuwe woningbouwmogelijkheden in ondermeer Marssum en Engelum te benutten. **Dhr. Faber** wijst er op dat volgens de regelgeving uiterlijk 2014 het besluit genomen moet zijn. **De voorzitter** begrijpt dat het luchthavenbesluit onherroepelijk moet zijn, voordat er kan worden gebouwd.

7.2 Informatiebrochure COVM (*ongenummerd toegezonden*)

Dhr. Stormer wijst er op dat in de brochure bij vliegveld de Kooy wel het medegebruik door de vliegclub is genoemd, terwijl dat bij de vliegbasis Leeuwarden niet het geval is. Hij heeft dit al eerder doorgegeven aan de secretaris. (*Noot: secretaris: die heeft dat ook doorgegeven aan de Luchtmacht*). **Dhr. Faber** zal de tekst van de brochure op dit punt nog aanpassen. **Dhr. Keizer** merkt op dat een van de in de brochure opgenomen foto's van de commissie gedateerd is. Hier zal naar worden gekeken.

7.3 Brief Staatssecretaris van Defensie van 29 maart 2010 aan Tweede Kamer met reactie op vragen over de Jaarrapportage geluidshinderklachten 2008 (*toegezonden als nr. LW/10.36/4*). Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen.

8. Opgvolging F-16.

- 8.1 Brief Staatssecretaris van Defensie aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van 6 april 2010 betreffende informatievoorziening lopende JSF-zaken (*toegezonden als nr. LW/10.36/5*).
- 8.2 Brief Staatssecretaris van Defensie aan Voorzitter van de Tweede Kamer van 27 april 2010 betreffende de brief van het JSF Program Office over geluidsinformatie JSF (*toegezonden als nr. LW/10.36/6*).
- 8.3 College van Gedeputeerde Staten van Fryslân aan RIVM van 27 juli 2010 betreffende opdrachtverlening second opinion geluid JSF (*toegezonden als nr. LW/10.36/7*).
- 8.4 Brief Staatssecretaris van Defensie aan Voorzitter van de Tweede Kamer van 11 augustus 2010 betreffende antwoorden op vragen over onderzoek validatie JSF-geluid (*toegezonden als nr. LW/10.36/8*).
- 8.5 Brief Staatssecretaris van Defensie aan Voorzitter van de Tweede Kamer van 9 juli 2010 betreffende vertaling Noors rapport en validatie rapport F-35 geluidsbelasting (*toegezonden als nr. LW/10.36/9*).

Dhr. Keizer is het opgevallen dat Defensie in de brieven steeds spreekt over de *validatie* van het geluidrapport, terwijl de provincie Fryslân dat als *second opinion* betiteld. Hij vraagt of dat verschil een diepere betekenis heeft. **De voorzitter** antwoordt dat aan het RIVM een inhoudelijke opdracht is verstrekt. Dat is bepalend voor de uitvoering van het onderzoek. Over de formulering van die opdracht bestaat geen verschil van mening tussen Defensie en de provincie.

Dhr. Verf vraagt naar aanleiding van de bij punt 8.4 genoemde brief naar de stand van zaken van het onderzoek. **Dhr. Slotegraaf** antwoordt dat de oorspronkelijke planning niet wordt gehaald. Binnenkort is er een gesprek tussen de begeleidingscommissie (Defensie en provincie) en het RIVM en daarna een vergadering van de klankbordgroep, waarin ook gemeenten en omwonenden zitting hebben. De verwachting is dat het rapport in december afgerond kan worden.

9. Klachtenbehandeling.

9.1 **Klachtenoverzicht Sectie Communicatie vliegbasis Leeuwarden.**

- * **Overzicht maart 2010** (*toegezonden als nr. LW/10.36/10a*)

Dhr. Verf is geschrokken van het hoge aantal klachten in deze maand. Volgens hem “zucht en kreunt” de regio onder de last van de oefeningen Frisian Flag en FWIT. De reguliere oefeningen geven over het algemeen weinig aanleiding tot klachten. Hij vraagt nogmaals of het niet mogelijk is een oplossing te bereiken, die enerzijds recht doet aan de belangen van Defensie en anderzijds de druk van de belasting van de omgeving afhaalt. Zijn voorstel is om te komen tot een halvering van de extra taken. Dus niet ieder jaar demovliegen, de frequentie van de open dagen verminderen en Frisian Flag en FWIT zo nu en dan een jaar overslaan. Hij wijst erop dat in het verleden de suggestie van de COVM om het vliegdeel van de wapeninstructieuropleiding in andere landen uit te voeren, in eerste instantie is afgewezen door de Luchtmacht, terwijl dat later toch mogelijk bleek. **Dhr. Keizer** sluit zich hierbij aan. Hij vindt het vreemd dat (zoals hij zelf heeft ervaren) het demo-vliegen deels boven bebouwde kommen plaatsvindt. Hij pleit er voor om dat soort oefeningen boven een bebakend gedeelte van de Noordzee uit te voeren. **Dhr. Stormer** is het opgevallen dat in de brief die de klagers krijgen wordt aangegeven dat de klacht aan de COVM wordt gerapporteerd. Hij vraagt wat de meerwaarde daarvan is, aangezien de COVM in de praktijk er erg weinig aan kan doen.

Dhr. Luyt antwoordt op de inbreng van dhr. Verf, dat de activiteiten die uitgevoerd worden vanaf de vliegbasis Leeuwarden noodzakelijk zijn als onderdeel van het totale trainingsprogramma. Het is van groot belang om te oefenen in groter verband met buitenlandse vliegtuigen. Een groot deel van die behoefte wordt al geëxporteerd naar het buitenland (Canada, Amerika), maar daarnaast is het nodig om enkele grote oefeningen uit te voeren vanaf een Nederlandse locatie. De Luchtmacht hecht er dan ook aan om oefeningen zoals FWIT en Frisian Flag ieder jaar te organiseren. Daarbij worden wel de nodige maatregelen getroffen om de geluidhinder te beperken. **Dhr. Verf** merkt op dat dit jaar voor het eerst ook vanaf de vliegbasis Volkel een internationale oefening *Tiger Meet* is gehouden. Zijns inziens biedt dat mogelijkheden om een keer zo'n oefening op de vliegbasis Leeuwarden over te slaan. Met betrekking tot het demo-team merkt **dhr. Luyt** op dat de geluidsoverlast vooral aan het begin plaatsvindt als de nieuwe vlieger zich het programma eigen moet maken. Een deel van die oefeningen wordt ook elders (buitenland, Volkel, Vliehors) uitgevoerd, maar een ander deel dient boven de vliegbasis plaats te vinden. Ten aanzien van de Open Dagen wijst **dhr. Luyt** op het feit dat Defensie al is overgegaan op de systematiek dat niet elk krijgsmachtdeel ieder jaar een open dag organiseert. Daardoor is de frequentie van de Open Dagen van de Luchtmacht al verminderd. De volgend jaar op

de vliegbasis Leeuwarden te organiseren Open Dagen zijn voor het eerst verplaatst naar twee data in september. Dit is bij wijze van tegemoetkoming aan de omgeving gedaan om de dorpsfeesten te ontzien.

Dhr. Luyt zet uiteen dat de oefeningen van de demovlieger, weliswaar bijzondere profielen betreffend, maar dat deze zodanig worden gepland in principe de bebouwde kommen worden gemedend. Hij stelt dat bij klachten er vaak sprake is van een perceptie dat boven bebouwde kommen wordt gevlogen.

Dhr. van der Meijden illustreert dit met het voorbeeld van het uitvliegen richting Marssum. Ook daar wordt een ongebruikelijk profiel gevlogen door de demovlieger, waardoor de bewoners de indruk krijgen dat er boven het dorp wordt gevlogen. **Dhr. Keizer** maakt ernstig bezwaar tegen de uitleg dat het hier slechts om *perceptie* gaat. Hij stelt dat hij exact weet waar er gevlogen wordt. Het is zijns inziens dan ook geen *perceptie* maar een *waarneming*. Volgens hem vliegen de demovliegers door de hogere snelheid gewoon uit de bocht. **Dhr. Keizer** stelt dat de Luchtmacht door dergelijk taalgebruik het probleem probeert te minimaliseren. **Dhr. van der Meijden** antwoordt dat daar geen sprake van is en stelt voor om de volgende keer met radarbeelden gerelateerd aan daadwerkelijke klachten een en ander te demonstreren. **Dhr. Luyt** sluit zich daarbij aan. Hij benadrukt dat bij iedere waarneming, zowel door omwonenden als door de verkeersleiding in enigerlei mate sprake is van perceptie. Daarom is het goed om een concreet voorbeeld met radarbeelden te laten zien. **Dhr. van der Meijden** merkt op dat radarbeelden regelmatig worden gebruikt bij de klachtenanalyse. Hij geeft het voorbeeld van het in formatie uitvliegen richting Marssum. Daar heeft een dergelijke analyse geleid tot een instructie dat de laatste vlieger niet meer rechtuit mag doorsteken om bij te sluiten de overige vliegers van de formatie.

Naar aanleiding van de opmerking van dhr. Stormer antwoordt **mevr. Beek** dat in de schriftelijk bevestiging van de klacht, die desgewenst aan de klagers wordt verstrekt, slechts de gangbare procedure uiteen wordt gezet. Die procedure houdt in dat de klacht wordt opgenomen in de rapportage die aan de COVM wordt verstrekt. **Dhr. Faber** voegt daaraan toe dat het niet de bedoeling is dat de commissie iedere klacht bespreekt. Uitsluitend trends, ontwikkelingen en opvallende klachten worden besproken. Hij vindt het goed dat daar in de bevestiging van de klacht op wordt gewezen.

* Overzicht april 2010 (toegezonden als nr. LW/10.36/10b)

Dhr. Verf wijst erop dat ondanks de halvering van het programma (in verband met de aswolk van de IJlandse vulkaan) de oefening Frisian Flag toch nog het hoge aantal van 38 klachten heeft opgeleverd. Voorts reageert hij op klacht nr. 135, waarbij in het antwoord is aangegeven dat de kerosinegeur verklaard zou kunnen worden doordat de Noorse F16's een andere motor hebben. Volgens hem is dat onjuist. **Mevr. Beek** antwoordt dat in het antwoord bedoeld wordt op de Zweedse Grippen, waarvoor dat wel geldt.

* Overzicht mei 2010 (toegezonden als nr. LW/10.36/10c)

Dhr. Keizer merkt op dat in deze rapportage, evenals in die van juni en juli de postcodes zijn weggefallen. **Mevr. Beek** antwoordt dat dat met abusievelijk is gebeurd met het uitdraaien van de rapportage. **Dhr. Stormer** brengt naar voren, dat in sommige antwoorden als verklarende factor voor de overlast de windrichting wordt genoemd. Hij vraagt of daar niet op voorhand rekening mee gehouden kan worden. **Dhr. van der Meijden** antwoordt dat in sommige gevallen wel degelijk rekening wordt gehouden met de windrichting. Hij noemt als voorbeelden de bij klacht nr. 164 genoemde oefeningen van de SAR en het feit dat bij een bepaalde richting de F16's voor de start op grotere afstand van Marssum worden gehouden. **Dhr. Verf** is verheugd over het feit dat het demovliegen in mei slechts 4 klachten heeft opgeleverd. Volgens hem is dat het bewijs dat er wel degelijk zodanig kan worden gevlogen dat het weinig overlast geeft.

* Overzicht juni 2010 (toegezonden als nr. LW/10.36/10d)

Mevr. Tigchelaar brengt naar voren dat zij zich niet herkend in de formulering van de door haar ingediende klacht nummer 190. Haar klacht betrof een zeer laag over haar huis en het dorp Marssum vliegend toestel. Volgens haar was dit een geval van vermijdbare hinder. Zij heeft de indruk dat Defensie een wel erg beperkte definitie van het begrip vermijdbare hinder hanteert; uitsluitend die vliegbewegingen waarbij een overtreding is begaan. Zij is van mening dat een klacht vermijdbaar is als er ook gevlogen had kunnen worden op een minder overlast gevende wijze. **Dhr. van der Meijden** reageert met de opmerking dat het zogenoemde "*bochtje om Marssum*" geen voorgeschreven procedure is. In de berekening van de geluidszone is juist rekening gehouden met het feit dat een bepaald percentage rechtuit vliegt. **Mevr. van Delft** constateert dat die uitleg afwijkt van het gestelde in het antwoord bij de

klacht, waarin is aangegeven dat de deelnemers van de oefening erop gewezen worden dat men het bochtje om Marssum moet uitvoeren. **Dhr. van der Meijden** antwoordt dat er wel op gewezen wordt, maar dat het niet verplicht is. Bij paarsgewijs starten, zoals bij FWIT is het zelfs niet mogelijk.

- * Overzicht juli 2010 (toegezonden als nr. LW/10.36/10e)
Dhr. Keizer is geschrokken van het hoge aantal klachten uit Stiens: in totaal 13 in de maand juli. **Dhr. van der Meijden** antwoordt dat de vliegers naar aanleiding van deze klachten zijn gebriefd over de procedure. Er is dus passende actie genomen. **Dhr. Stormer** heeft in de rapportage gelezen dat er sprake is van een zogenoemde burenmailing. Hij heeft echter zelf als inwoner van Westeinde nog nooit een dergelijke mailing ontvangen. **Mevr. Beek** antwoordt dat het hier gaat om een digitale mailing, waar iedereen die daar in geïnteresseerd in is, zich voor kan aanmelden.
- * Overzicht augustus 2010 (toegezonden als nr. LW/10.36/10f)
Dit overzicht geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.
- * Overzicht september 2010 (toegezonden als nr. LW/10.36/10g).
De voorzitter memoreert dat de volgende vergadering de gecorrigeerde versie zal worden behandeld en vraagt of er opmerkingen zijn bij de toegezonden versie. **Dhr. Stormer** heeft naar aanleiding van het doorlezen van de rapportages vastgesteld dat er veel onbegrip is bij de klagers over de geldende procedures. Hij vraagt in dat verband of er een kaart gemaakt kan worden, waarop alle reguliere routes en hoogteprofielen zijn aangegeven. **Dhr. Faber** roept in herinnering dat hij enkele jaren geleden in de commissie een presentatie heeft gegeven, waarbij hij bij wijze van illustratie een dergelijke kaart heeft laten zien. Daaruit bleek toen dat het aantal mogelijke vliegroutes met de daarbij behorende toegelaten spreiding zo groot is, dat een volstrekt onleesbaar beeld ontstaat. Hij is evenwel graag bereid om bij bijeenkomst van dorps- of buurtverenigingen een toelichting te geven. **Mevr. Beek** voegt daaraan toe dat ook in de binnenkort uit te brengen brochure een en ander uiteen wordt gezet. De inhoud van die brochure komt ook op de website van de vliegbasis Leeuwarden.

9.2 Afschriften schriftelijk ingediende/afgedane klachten.

Bij het secretariaat zijn geen afschriften van schriftelijke klachten of de afdoening daarvan ontvangen.

9.3 Jaarrapportage geluidhinderklachten 2009

De voorzitter stelt het door het Bureau Geluidhinder, Zonering en Rapportering opgestelde landelijke klachtenoverzicht aan de orde (toegezonden als nr. LW/10.36/11) . **Dhr. Verf** stelt vast dat er in 2009 ten opzichte van het voorafgaande jaar sprake is van een toename van het aantal klachten. Hij was wel blij te kunnen lezen dat het aantal klachten over de vliegbasis Leeuwarden lager was (296) dan dat over de vliegbasis Volkel (380). **De voorzitter** bevestigt die constatering. Volgens hem moet het in de landelijke media geschetste beeld, dat men in de omgeving van Leeuwarden veel klaagt, worden genuanceerd. **Dhr. Faber** sluit daarbij aan met de opmerking dat het landelijke beeld niet is dat in de omgeving van militaire vliegbases veel wordt geklaagd. De vliegbasis Leeuwarden is hierop geen uitzondering. **De voorzitter** vindt dit in het licht van de discussies over de bezuinigingen bij Defensie een belangrijke constatering.

10. Resultaten intrabestuurlijke controle vlieggeluid vliegbasis Leeuwarden

De door de VROM Inspectie opgestelde rapportage van 7 juni 2010 betreffende de op 27 november 2009 uitgevoerde tweede lijnshandhaving (toegezonden als nr. LW/10.36/12) geeft aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen. **Dhr. Verf** wijst erop dat ditmaal uit de rapportage blijkt dat een afwijking is geconstateerd. Hij vindt dat goed om te lezen, aangezien het er blijk van geeft dat er sprake is van transparante controle. **Dhr. Faber** merkt op dat de geconstateerde fout in de rapportage over 2008 inmiddels is gecorrigeerd. De verbeterde versie van de rapportage is uitgereikt 2008 (bijgevoegd als nr. LW/10.37/3 bij dit verslag) en zal worden geagendeerd voor de volgende vergadering.

11. Begroting 2011

De door de secretaris opgestelde concept-begroting 2011 (*toegezonden als nr. LW10.36/13*) geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen en wordt derhalve ongewijzigd vastgesteld. **De secretaris** zal zorg dragen voor indiening bij het Ministerie van Defensie.

12. Informatie over gebruik vliegbasis.

Dhr. Luyt geeft een opsomming van de activiteiten van de vliegbasis Leeuwarden in de komende periode. Dit jaar zal er nog enkele weken avondvliegen plaatsvinden. Volgend jaar zullen in maart en april Leeuwarder F-16 toestellen voor oefeningen naar het buitenland gaan, onder andere naar Alaska. In die periode zullen er dus minder vliegbewegingen vanaf de vliegbasis Leeuwarden zijn. Tevens zullen volgend jaar de oefeningen FWIT Frisian Flag worden gehouden. Een deel daarvan zal in het buitenland plaatsvinden. Zoals al gememoreerd is, zullen de Open Dagen in september (16e en 17e) plaatsvinden.

Zoals al aangekondigd, gaat **dhr. Luyt** vervolgens in op het werkbezoek dat Minister Hillen hedenochtend aan de vliegbasis Leeuwarden heeft gebracht. Het doel van het bezoek was het informeren van de Minister over de taken en het functioneren van de vliegbasis. Tijdens het bezoek is niet gesproken over de toekomst van de vliegbasis. Door de pers zijn hierover wel vragen gesteld. Daarop heeft dhr. Hillen geantwoord dat er nog geen besluiten zijn genomen over de invulling van de bezuinigingen. **De voorzitter** merkt op dat in de commissie het belang van de vliegbasis voor de regio steeds is onderkend. Vanuit die opstelling is steeds constructief meegedacht over het functioneren van de vliegbasis. De commissie is zich ervan bewust dat de vliegbasis weliswaar geluidsoverlast met zich meebrengt, maar daarnaast van groot belang is voor de werkgelegenheid. Door de Minister is in de krant aangegeven dat dat ook geldt voor de vliegbasis Volkel. Volgens **de voorzitter** is de werkgelegenheidspositie van de provincie Fryslân kwetsbaarder dan die van Brabant. Door het provinciebestuur zal deze boodschap worden uitgedragen naar de Minister van Defensie.

Dhr. Verf vraagt naar aanleiding van een krantenartikel van 3 november of het kennelijke tekort aan F16-onderdelen van invloed is op de vliegoperaties vanaf de vliegbasis Leeuwarden in 2011. **Dhr. Luyt** antwoordt dat van de 87 F16-toestellen van de Nederlandse Luchtmacht altijd een substantieel deel in onderhoud is. Er is geen sprake van dat dat aantal momenteel hoger is als gevolg van een gebrek aan onderdelen. In 2011 zal dan ook het reguliere aantal vliegreuren worden gemaakt vanaf de vliegbasis Leeuwarden.

13. Rondvraag

De volgende vergaderingen van de commissie zijn op 14 maart 2011 en 7 november 2011.

14. Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering.